

Актуальність судово-експертної діяльності в умовах воєнного стану

Юрій Ющенко

Старший судовий експерт сектору товарознавчих та гемологічних досліджень, відділ товарознавчих, гемологічних, економічних, будівельних, земельних досліджень та оціночної діяльності, Сумський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр Міністерства внутрішніх справ України, ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-4678-7101>, e-mail: yuriyyushenko@ukr.net.

Судова експертиза в Україні є правовою основою для проведення досліджень фахівцями з метою забезпечення правосуддя. Вона містить проведення експертиз, наукових досліджень, професійну підготовку експертів та надання висновків.

Ключові слова: воєнний стан; судово-медична експертиза; спеціалізовані знання; агресія; судово-експертна діяльність; експертиза; визначення розміру шкоди та збитків.

The Relevance of Forensic Expertise in Martial Law

Yury Yushchenko

Forensic expertise in Ukraine is the legal basis for conducting research by specialists to ensure justice. It includes conducting examinations, scientific research, professional training of experts, and providing conclusions.

Keywords: martial law; forensic examination; specialized knowledge; aggression; forensic expert activity; expertise; determining the amount of damage and losses.

Актуальність дослідження судової експертизи під час воєнного стану полягає у забезпеченні справедливості та правосуддя в умовах збройного конфлікту, коли збір доказів стає складнішим, а потреба у фаховому аналізі зростає. Судові експертизи відіграють ключову роль у документуванні воєнних злочинів, визначенні винуватців та відновленні прав постраждалих, що є критично важливим для міжнародного правосуддя.

Воєнний стан змушує переглянути методи та інструменти експертних досліджень, адаптуючи їх до умов підвищеного ризику та нестабільності. Ефективне проведення судової експертизи сприяє зміцненню верховенства права, захисту прав людини, а також формує основу для післявоєнного відновлення та примирення. Дослідження цієї теми надзвичайно важливе для забезпечення належного функціонування правової системи в умовах воєнного стану.

Згідно зі статистичними даними, в Україні наразі рівень злочинності дещо знизився порівняно з попередніми роками, але спостерігається тенденція до якісних змін у напрямку більшої витонченості злочинів, збільшення шкоди та розміру збитків, завданих неправомірними діями, і появи нових видів та проявів суспільно небезпечної поведінки, зокрема з використанням новітніх технологій

для реалізації злочинних намірів. Під час розслідування таких злочинів слідчі підрозділи повинні мати високий рівень знань, навичок та професіоналізму в пошуку і використанні необхідної для розслідування інформації, оскільки вони є основними суб'єктами, які виявляють і збирають інформацію, що стає базою для роботи інших суб'єктів кримінального судочинства.

Учасники судово-експертної діяльності або процесу: слідство, прокуратура та суд повинні мати широкі юридичні знання, які дозволяють їм самостійно, без зовнішньої допомоги, розбиратися в усіх юридичних питаннях кримінальних справ і юриспруденції.

Усі питання, що вимагають спеціальних знань і виходять за межі професійних та юридичних знань слідчого, прокурора чи судді, повинні вирішуватися за допомогою відповідних фахівців шляхом проведення експертизи, яка є дослідженням на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо з метою надання висновків з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [1].

Судова експертиза є процесуальною дією в доказуванні зі специфічною формою, під час якої експерт, застосовуючи свої спеціальні знання, навички та досвід, самостійно, в межах своєї компетенції виявляє нові

факти, що мають значення для встановлення об'єктивної істини у кримінальному провадженні. Саме ця специфічна форма відрізняє експертизу від інших процесуальних засобів доказування, особливо від залучення спеціалістів для виявлення, фіксації і вилучення доказів [2].

Зосередження судово-експертної діяльності лише на проведенні судової експертизи є досить вузьким підходом. Проведення досліджень, безумовно, є важливою частиною судово-експертної діяльності, але не обмежується лише цим. Виконання судово-експертної діяльності передбачає реалізацію функцій судового експерта, які включають як проведення досліджень, так і надання об'єктивного та обґрунтованого письмового висновку.

Судова експертиза є найважливішою процесуальною формою використання спеціальних знань у судочинстві, завдяки чому слідство і суд отримують нову інформацію з доказовим значенням, яку неможливо отримати іншими процесуальними засобами. Судові експертизи класифікують за різними підставами. Зокрема, за своєрідністю предмета спеціальних знань їх поділяють на кілька класів: криміналістичні, судово-

медичні, судово-психіатричні, судово-психологічні, судово-фармацевтичні та фармакологічні, фізико-технічні, хімічні, економічні, товарознавчі, екологічні та інші [3].

Збройна агресія РФ та запровадження воєнного стану в Україні, стали ключовими чинниками, що впливають на всі процеси та відносини як всередині країни, так і за її межами.

Кількість зареєстрованих злочинів постійно зростає, оскільки ворог щодня вчиняє нові злочинні дії. Однак навіть у цих вкрай складних умовах правоохоронні органи продовжують роботу з документування та розслідування виявлених злочинів.

У воєнний час поширеним видом судової експертизи є розрахунок збитків від військової агресії. Оцінка збитків, завданих постраждалим внаслідок збройної агресії, здійснюється шляхом проведення незалежної оцінки збитків або є результатом проведення судової експертизи (експертного дослідження). Судова експертиза (експертне дослідження), що

пов'язана з оцінкою збитків, та діяльність судових експертів, що пов'язана з оцінкою майна, здійснюються на умовах і в порядку, передбачених Законом України «Про судову експертизу». Великий обсяг роботи з оцінки проводять експерти-будівельники, експерти-економісти та експерти-товарознавці щодо оцінки зруйнованого майна громадян. Судові експерти, які працюють у державних експертних установах, займаються експертними провадженнями з визначення збитків, завданих війною, у рамках відкритих кримінальних справ і експертиз щодо виявлення корупційних діянь [3].

Судова експертиза під час воєнного стану набуває особливого значення через необхідність оперативного і точного дослідження пошкодженого майна та оцінки збитків, завданих внаслідок бойових дій. Перспективи подальших досліджень включають вивчення інноваційних методів і технологій, наприклад, 3-D моделювання, яке дозволить підвищити ефективність та точність експертиз.

Важливим напрямком є підготовка та перепідготовка судових експертів, яка забезпечить їх компетентність у використанні новітніх технічних засобів. Інтеграція міжнародного досвіду та налагодження співпраці з іноземними експертними установами сприятиме підвищенню стандартів вітчизняної судово-експертної діяльності. Державна підтримка та фінансування наукових розробок у цій сфері є вкрай важливим для адаптації судово-експертної діяльності до умов воєнного часу.

Воєнний стан змушує переглядати методи та інструменти експертних досліджень, адаптуючи їх до умов підвищеного ризику та нестабільності. Виклики, що постають перед експертами в цей час, вимагають адаптації та вдосконалення як технологій, так і правового регулювання, оперативного і точного проведення експертиз для розслідування злочинів, визначення збитків, завданих війною, та відновлення прав постраждалих [4].

Отже, визначення розміру шкоди та збитків, завданих фізичним та юридичним особам внаслідок збройної агресії РФ, знищення та викрадення майна, набуває вкрай важливого значення в межах реалізації державних

механізмів, спрямованих на відшкодування (компенсацію) понесених втрат, зокрема, за рахунок країни-агресора. Водночас, одним із

кроків до втілення вищезгаданих механізмів є експертна оцінка розміру завданої шкоди та понесених збитків.

Перелік джерел посилання

1. Бондаренко-Берегович В. Судово-експертна діяльність в умовах військового стану. *Наукові перспективи*. 2024. № 6 (48). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/download/12782/12844> (дата звернення: 30.01.2026).
2. Тимчишин А. Судова експертиза як процесуальна форма використання спеціальних знань у кримінальному провадженні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 1. С. 228—235. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2023/1/1_2023.pdf#page=228 (дата звернення: 30.01.2026).
3. Маруніч В. Судова експертиза в Україні. Поняття та види. *Молодий вчений*. 2023. С. 82—84. URL: <https://molodyivchenyi.ua/omp/index.php/conference/catalog/download/58/934/1945-1> (дата звернення: 30.01.2026).
4. Грига М. А. Експертні дослідження, актуальні в умовах воєнного стану. *Проблеми кваліфікації та розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану*: мат-ли наук.-теорет. конф. (Київ, 26.05.2022). Київ, 2022. С. 58—62. URL: <https://elar.navs.edu.ua/jspui/handle/123456789/21476> (дата звернення: 30.01.2026).